

KUNGL. ÖRLOGSMANNASÄLLSKAPET

2013-11-15

Ordförandens, flottiljamaral Thomas Engevall, tal vid Kungliga Örlogsmannasällskapets 242:a högtidssammanträde den 15 november 2103 på Etnografiska museet.

General, gäster från systerakademier, pristagare, ärade ledamöter, mina damer och herrar.

Bob Dylan, en i Kungl. Örlogsmannasällskapet rätt sällan spelad kompositör, skrev 1967 en av mina favoritlåtar som Manfred Manns Earth Band gjorde odödlig 10 år senare;

Den inleds med texten:

“Everybody is building ships and boats” och var namngiven efter eskimån Mighty Quinn.

Fartygsbyggnad och Arktis, två mycket aktuella ämnen för ett anförande i Kungl. Örlogsmannasällskapet. Medan det kalla och mörka Arktis är hetare än någonsin är fartygsbyggnad, speciellt svensk marin sådan, en verksamhet i avsomnande.

Så kan vi inte ha det så värst många år till.

Vi måste snarast möjligt åter bli en del av alla dem som bygger skepp och båtar – eller i vart fall låter bygga dem.

Hur då? - kan man fråga sig, inte minst i skenet av den mycket ansträngda situation som försvarets materielanslag befinner sig i och som Överbefälhavaren alldeles nyss berörde.

Det finns en rad perspektiv man kan väga in i det svaret men jag tänkte hålla mig vid två av perspektiven

- Ekonomi och kompetens

Det är lika bra att börja med ekonomin. Utan pengar är det svårt att skaffa sig eller behålla och utveckla en örlogsflotta. Gustav den första, mer känd som Gustav Vasa, skaffade sig sin svenska flotta på kredit år 1522 med hjälp av ett lån på tio tunnor silver. Att bygga sin flotta med hjälp av lån är dock en metod som inte längre låter sig göras.

Avancerade örlogsfartyg, som ubåtar, korvetter, fregatter och minröjningsfartyg är dyra, mycket dyra. En ubåt kostar 3-4 miljarder stycket, en korvett 2-3, en fregatt kanske 5-6 och ett modernt minröjningsfartyg ca en miljard per styck att anskaffa.

Dagens svenska flotta skulle med en enkel matematik betinga ett nyanskaffningsvärde om ca 50 miljarder kronor. Kostnaden för uppgraderingar och vidmakthållande under fartygens livslängd, 25-30 år, tillkommer med ett lika stort belopp och lägger vi dessutom till kostnader för amfibie- och vapensystem så landar vi in i en total kostnad på ca 120 miljarder på 30 år, eller kort sagt 4 miljarder per år.

Omsatt i tunnor silver, för att jämföra med Gustav Vasas tid så motsvaras 4 miljarder av inte mindre än 450 tunnor silver.

Det samlade anslaget för anskaffning och vidmakthållande för Försvarmakten 2014 är enligt budgetpropositionen knappa 16 miljarder. En fjärdedel av det beloppet skulle således krävas för att hålla en marin av dagens omfattning och modernitet över tiden.

Som ordförande i Kungl. Örlogsmannasällskapet kan jag tycka att det inte skulle vara helt omöjligt att avdela denna fjärdedel. Men, det finns fler viljor och behov och totalt sett går ekvationen på materielsidan, precis som ÖB berörde nyss, inte ihop vilket leder till att svåra val i realiteten väntar.

Att förmå riksdagen att avdela betydligt mer pengar till materielanslagen för att täcka merbehoven, som också uppgår till ca 4 miljarder per år, kan var och en fundera på realismen i. Min slutsats är tämligen klar. Även om ett tillskott möjligen skulle kunna komma till så kommer det att vara en bra bit kvar till nivån 4 miljarder.

Jag tror också, att det är ett önsketänkande med marina förtecken, att våra politiker skulle förvandla Försvarmakten till ett skalförvar och satsa huvuddelen av medlen på marinen och flyget, såsom en artikel föreslår i senaste Tidskrift i Sjöväsendet.

Politikerna, och det svenska folket, vill ha sin armé, sitt flygvapen och sin marin. Men frågan är om man egentligen är beredd att betala den fulla kostnaden för detta.

I Kungl. Örlogsmannasällskapets stadgars första paragraf anges att vårt syfte är att "följa och aktivt verka för utvecklingen av sjökrigsvetenskapen och sjöväsendet i allmänhet". Det behöver vi göra tydligare än idag så att det svenska folket bättre förstår de marina uppgifterna oberoende av konfliktnivå i hela skalan fred-kris-krig. På så vis kan även de folkvalda förmås att satsa tillräckliga resurser på ett tillräckligt tydligt sätt så att vi totalt sett hamnar på en anständig nivå för alla våra stridskrafter, armé, flyg och marin, oberoende av konfliktnivå.

Men inte bara totalekonomin över 30-årsperspektivet är intressant. Minst lika intressant är med vilken stabilitet medlen fördelar sig över åren och hur de används. Snabba kast, där verksamhet ena år är inne i planen och andra året är ute, för att därefter komma in igen i en ny skepnad, är förödande och knäcker alla försök till en långsiktig strategi. Det går också att få bättre uteffekt över tiden med en stabil och något lägre ekonomisk nivå, än en totalt sett högre och men ryckig.

Stabilitet är således viktigt.

Med stabilitet blir även andra förutsättningar uppfyllda för att kunna ingå i skaran som de som "is building ships and boats", vilket leder över till kompetensperspektivet.

Kompetens är alltid viktigt, men i en pressad ekonomi är kompetens helt avgörande för ett lyckat resultat. Kompetenskravet är dessutom helt oberoende av anskaffningsstrategi.

Det spelar ingen roll om fartyg anskaffas genom riktade utvecklingsbeställningar till svenska varv och industrier eller om mer färdigutvecklade fartyg anskaffas från utländska varv.

Försvarsmakten med FMV och FOI måste i alla lägen ha en sådan kompetens som gör att de:

- Förstår vad som behövs i framtida konfliktmiljöer
- Kan omsätta denna förståelse i relevanta krav
- Kan värdera marknadens befintliga och framtida lösningar relativt dessa krav
- Inför och vid beställning, förstår vad som kan fås, vad som fås men också vad som inte fås
- Kan använda det som anskaffas så effektivt som möjligt

När det gäller utföraren, varv och andra leverantörer, måste de ha en sådan kompetens att de

- Förstår och kan omsätta kundens krav i tekniska lösningar som kan produceras på ett effektivt sätt
- Ha egen, (eller tillgång till) en effektiv produktionsapparat
- Leverera produkter i tid med fullgott resultat till beställarna och leverera ett ekonomiskt sunt resultat till sina ägare.

Denna kompetens är inget man enkelt skakar fram ur rockärmen den dagen den behövs. Den måste vårdas. Den måste utvecklas. Den behöver stabilitet. Jag är också helt övertygad om att det enda sätt man kan göra detta på är att tillräckligt många ingenjörer, officerare och ekonomer faktiskt ägnar sig åt denna verksamhet på daglig basis.

Precis som i alla andra delar av försvaret, och i all verksamhet, kan man inte bli riktigt bra på något om man aldrig gör det på riktigt. Att tro att man med framgång skulle kunna genomföra plutons anfall i en reell insats, om man aldrig genomfört en stridsskjutning med skarp ammunition, är naivt.

Vi måste därför hitta sätt att, även när ekonomin sätter begränsningar i vad vi kan göra, löpande jobba med frågorna, operativt/taktiskt, tekniskt och kommersiellt.

En form av lagtempo där ubåtar och ytfartyg med amfibiesystem växeldrar kan vara en del av en sådan lösning. Med andra ord, då anskaffning/byggnation sker av ubåtar (A26 kan man hoppas på i närtid) så ges ytfartygsflottan uppgraderingar. Men, samtidigt studeras nästa generations ytstridsfartyg till en till en nivå som gör att när ubåtarna är levererade ytstridsfartygen kommit så långt att de kan gå in i konstruktions- och byggnationsfas, samtidigt som då något äldre ubåtar kan ges nödvändiga uppgraderingar.

På det viset kan en kärna av kompetens (operativ/taktisk, teknisk och kommersiell) alltid vara fullt sysselsatt med intressanta och inspirerande uppgifter även om man får finna sig i att verka såväl på som under ytan över tid.

Men sedan gäller det att få fram dessa individer också. Här behövs ett rejält omtag jämfört med idag då rekrytering och vidareutveckling av denna typ av nyckelpersonal lämnar mycket i övrigt att önska. Denna fråga äger Försvarmakten tillsammans med FMV själva och möjligheterna är således obegränsade.

Men man måste våga tänka nytt, vilket inte alltid lätt i den av hävd konservativa marinen och när kraven på likriktning inom hela personalområdet i Försvarmakten blir något för höga.

Några åtgärder som jag menar skulle kunna bidra till att kunna skapa en tillräcklig kritisk massa av kompetent personal är att;

1. Marinen överger idén om att alla framtida officerare (OF) ska kunna köra båt och därmed ges formell nautisk kompetens. Alla officerare i flygvapnet flyger inte flygplan och alla arméofficerare kör inte stridsvagn heller, även om det säkert är kul. Knappt hälften av marinens officerare borde i stället läsa teknisk profil i sin officersutbildning och på det viset bredda officerskårens totala kompetensbas och kunna se teknikens och taktikens samspelsmöjligheter redan som fänrikar och inte få denna kompetens som 40-åringar efter Förvarshögskolans chefsutbildning.
2. Rekryteringen av mariningenjörer, dvs. officerare med civilingenjörskompetens, måste återstartas till någon nivå, säg två till tre om året. Nu är det sju-åttio år sedan någon rekryterades. I närtid finns det rätt gott om specialistofficerare och officerare, men även reservofficerare, som på eget bevåg läst in en civilingenjörsexamen som kan rekryteras snabbt och utan egentlig kostnad.
3. De specialistofficerare som når de högre nivåerna, förvaltare och flottilj/regementsförvaltare måste tas omhand och kunna utnyttjas för avancerade roller även ur ett materielförsörjningsperspektiv, inom Försvarmakten men också inom FMV.
4. Vi bör ta tillbaka en gammalt traditionell metod inom den militära sfären, nämligen att i avsaknad av egna krig skicka ut våra officerare till andras konflikter i modifierad form. Med andra ord, vi bör utnyttja våra internationella kontaktnät för att få in personal, civil som militär från både Försvarmakten och FMV i utländska projekt för att behålla och utveckla vår kompetens den vägen.
5. Vi ska inte glömma bort våra sjömän och soldater. En sjöman som lämnar och därefter skaffar sig en adekvat teknisk/ekonomisk utbildning bör vi kunna ta tillbaka, antingen som civilanställd eller som specialistofficer/officer när den dagen kommer. Det borde också gå att hitta konstruktiva lösningar för deltidstjänstgörande soldater och sjömän kopplat till de marina delarna av försvarsindustrin, precis som börjat ske på andra ställen, exempelvis med IBM vad gäller IT-personal.
6. Slutligen, även akademierna, i detta fall främst, men inte enbart, Kungl. Örlogsmannasällskapet, skulle kunna användas som oberoende "think tanks". Det är bara att titta sig omkring i salen för att se vilken kompetens som finns att nyttja, till en bråkdel av den kostnad som understundom faktureras av vissa konsultföretag med före detta officerare som anställda.

Även dessa metoder behöver en stabilitet för att ge långsiktiga resultat.

Kungliga Örlogsmannasällskapet, som grundades 1771, har under sin 242-åriga existens sett ett antal upp-och nedgångar i svensk marin förmåga. En nedgång i denna förmåga är i dagsläget helt fel väg att gå i skenet av omvärldsutvecklingen med bland annat;

- Sveriges stora beroende av sjöfarten för vårt välstånd
- Den ökande handeln och sjötrafiken i Östersjön
- Ett alltmer auktoritärt Ryssland

En fortsatt klok och konstruktiv argumentation kring vilka förutsättningar detta kräver, kombinerat med att tydliggöra den marina arenans förutsättningar och användbarhet i alla konfliktnivåer är ett bra sätt att bädda för framtiden.

Där har vi alla ett ansvar.

Som skeppsbyggnadsingenjör anser jag att stabilitet är den grundläggande faktorn på vilket allt annat vilar.

Utan stabilitet kan man bara hoppas på att likt Wasa, ett av de sämsta skepp vi för övrigt byggt i detta land, bli placerad på ett snyggt museum efter några hundra år i gyttjan.

På museum hör vi inte hemma på länge än, denna kväll undantagen.

Och likt kretsen kring eskimån Mighty Quinn gäller det därför att åter komma in i skaran som; Is building ships and boats.

En slutlig stabilitetåtgärd, lika från år till år, genom seklerna som gått, och genom sekler som skall komma, är att avsluta detta tal med att beordra Marinens musikkår med att spela Kungliga Flottans Defileringsmarsch!